ERFARINGSOPSAMLING: DE FØRSTE TEGN PÅ OG TIDLIG OPSPORING AF STALKING

OKTOBER 2024, DANSK STALKING CENTER

ineva

VIDEN TIL UDVIKLING

INDHOLD

INDLEDNING Side 1

ANBEFALINGER TIL DET VIDERE ARBEJDE MED TIDLIG OPSPORING

- ANBEFALINGER TIL DET VIDERE ARBEJDE MED TIDLIG OPSPORING Side 3

DE TIDLIGE TEGN

- DE TIDLIGE TEGN Side 5
- KONTROLBEHOV OG OVERVÅGNING Side 6
- MANIPULATION Side 7
- GRÆNSEOVERSKRIDENDE KONTAKTFORSØG Side 8
- GRADVIS ESKALERENDE ADFÆRD Side 9

MØDET MED SYSTEMET

- POLITI OG RETSSYSTEM Side 10
- PRAKTISERENDE LÆGER OG SOCIALE INSTANSER Side 11

TIDLIG OPSPORING

- TIDLIG OPSPORING - HVORDAN KAN DET STYRKES Side 12
- HVORDAN KAN DET STYRKES – FRA DE UDSATTES PERSPEKTIV Side 13
- HVORDAN KAN DET STYRKES - IFØLGE MEDLEMMER AF DEN RELEVANTE AKTØRKREDS Side 14

CASES OM FORLØB OG TIDLIG OPSPORING Side 18

INDLEDNING

Dansk Stalking Center har som formål at hjælpe alle, der er berørt af stalking, herunder er det blandt andet centerets formål at forebygge og stoppe stalking (danskstalkingcenter.dk). Som et element i denne ambition, er Ineva blevet bedt om at gennemføre en undersøgelse for at kvalificerede foreningens arbejde med det forebyggende og tidlige arbejde. Undersøgelsen er gennemført sideløbende med Dansk Stalking Centers store projekt 'Tryg i Sydøstjylland' og de to undersøgelser supplerer dermed hinanden.

Denne erfaringsopsamling sigter dermed efter at udlede læringer og konklusioner, der knytter sig til Dansk Stalking Centers fokusområde omkring tidlig opsporing. Denne tematik er relevant i sig selv og er ligeledes relevant i forbindelse med den overordnede opsamling på og evaluering af Tryg i Sydøstjylland.

Rapporten er opbygget i tre tematikker og hvert tema er således titlen på et af erfaringsopsamlingens kapitler. Hvor det er vurderet relevant, er der tilføjet underoverskrifter. Rapportens indledes med en række handlingsorienterede anbefalinger, som analysen peger på som relevante for det videre arbejde.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen er gennemført kvalitativt med ønske om at etablere så mange nuancer og dybdegående forklaringer som muligt. Undersøgelsen bringer både den data, der er indsamlet som element i evalueringen af Tryg i Sydøstjylland og særskilt dataindsamling gennemført med netop dette fokus i spil.

Formålet med undersøgelsen er:

- At etablere viden og forståelse for, hvordan der kan arbejdes forebyggende og med tidlig indsats med den tidlige stalkingindsats.
- At understøtte den tidlige stalkingindsats ved at give nuancerede forklaringer på hvad der virker for hvem under hvilke omstændigheder, og på denne baggrund give anbefalinger til udvikling og bedst mulig realisering af de potentialer, der bor i Dansk Stalking Centers forebyggende indsatser
- At understøtte - gennem formidling - at undersøgelsen bliver anvendt, både i Dansk Stalking Center til videre udvikling af indsatser og projekter, og ikke mindst bredt i Danmark hos både politi, Kriminalforsorgen, kommuner og øvrige, der har ønske og ambition om at arbejde mod nedbringelse af stalking og hjælp til de involverede parter.

Undersøgelsen er udarbejdet på baggrund af følgende **datagrundlag**:

- Interviews i to runder med de syv involverede kommuner – leder- og medarbejderniveau
- Interviews med medarbejdere fra Sydøstjyllands Politi der arbejder med stalking - leder- og medarbejderniveau
- Interviews med fire stalkingudsatte
- Interview med en stalkingudøver
- Interviews med andre politikredse end Sydøstjyllands Politi – leder- og medarbejderniveau
- Interviews med øvrige aktører herunder:
    - Kriminalforsorgen
    - Danske Regioner
    - Familieretshuset
    - Familieambulatoriet Hvidovre
    - Offerrådgivningen
    - Andre politikredse end Sydøstjyllands Politi
- Dataindsamling ifm. uddannelsesdag med de syv kommuner og Sydøstjyllands Politi

Der har i øvrigt været forsøgt at planlægge interviews med øvrige aktører, herunder Krisecentre og udenlandske aktører der minder om Dansk Stalking Center, hvilket dog ikke er lykkedes.

ANBEFALINGER TIL DET VIDERE ARBEJDE MED TIDLIG OPSPORING

ANBEFALINGER TIL DET VIDERE ARBEJDE MED TIDLIG OPSPORING – 1 af 2

Følgende er konklusioner på baggrund af den samlede undersøgelse om tidlig indsats og opsporing. Anbefalingerne er præsenteret i ikke-hierarkisk rækkefølge.

- **Understøt befolkningens viden om stalking.** Flere ofre i interviewene forklarer, at de først sent opdagede, at deres situation kunne karakteriseres som stalking, og at det var svært at få tidlig hjælp. Samstemmende forklarer de øvrige aktører, at de helt generelt gerne vil have større indsigt og forståelse for stalking. Derfor peges på relevansen af en offentlige bevidsthedskampagne om stalking og de tidlige tegn på stalking.
- **Udvikling af støtteværktøjer til den brede befolkning.** Da stalking ofte først opdages af venner, familie eller kolleger, kan Dansk Stalking Center med fordel udvikle kampagnemateriale og støtteværktøjer målrettet disse grupper. Ved at give den brede befolkning den rette viden og dernæst de rette værktøjer til at genkende og reagere på stalking, kan DSC sikre, at flere sager opdages tidligt – også dem, der foregår alene i de nære relationer og ikke involverer kontakt til systemet.
- **Udarbejd et online-værktøj til screening af tegn på stalking.** Der er stor usikkerhed forbundet med identifikation af stalking både for den udsatte og for de professionelle aktører, der har høj motivation for at identificere og forebygge stalking mere kompetent. Det foreslås derfor, at der udarbejdes et screeningværktøj med en række spørgsmål, der resulterer i en vurdering af sandsynligheden for stalking og anbefalinger til næste skridt, herunder eksempelvis at tage kontakt til Dansk Stalking Center. Der kan med fordel være en særskilt del af værktøjet, der fokuserer på digital stalking, da dette af mange italesættes som en stigende udfordring, ikke mindst blandt unge. Værktøjet kan med fordel både anvendes af individer og af fagpersoner i dialogen med en borger eller patient.
- **Opbygning af et bredere netværk af støtteenheder og samarbejdspartnere.** For at sikre, at alle stalkingofre får adgang til hurtig og relevant støtte, kan Dansk Stalking Center med fordel vedblive med at arbejde på at opbygge et bredt netværk af støtteenheder og samarbejdspartnere. Dette kunne eksempelvis være Kriminalforsorgen, Krisecentrene, Familieretshuse, familieambulatorierne, LOKK og mange andre. Der ses i den indsamlede data stor motivation for styrket samarbejde og mere viden om stalking.

ANBEFALINGER TIL DET VIDERE ARBEJDE MED TIDLIG OPSPORING – 2 af 2

- **Udbred viden og styrk støtte til arbejdspladser.** Arbejdspladsen vurderes på baggrund af den samlede datamateriale at være en helt central arena, der vurderes at have stor incitament for at understøtte det forebyggende arbejde som en del af arbejdsmiljøfokus og for at forebygge sygemeldinger. Flere af de udsatte næver, hvordan stalking også påvirker deres arbejdsplads og professionelle liv, og det synes oplagt at arbejde med en målrettet indsats for at støtte både ofrene og deres arbejdspladser i at håndtere stalking. Dette både ved at styrke den generelle viden og forståelse om stalking, samt at udvikle vejledningsmateriale og tilbyde workshops tilpasset arbejdspladser, så de ved, hvordan de skal støtte ansatte, der er udsat for stalking. I denne indsats kunne med fordel også ligge udbredelse og kommunikation af muligheder for arbejdspladsrettede muligheder gennem relevante kanaler som brancheorganisationer, erhvervsfremmesystemer, KL og Danske Regioner. Udvidelsen af Tryg i Sydøstjylland vurderes ligeledes at være et oplagt afsæt, da kommunerne gennem denne indsats styrker deres beredskab, hvilket med fordel også kunne omhandle understøttelse af medarbejdere der i privatregi er udsat for stalking.
- **Vedbliv med uddannelse af frontlinjepersonale.** Dette omfatter særligt politiet, læger, socialrådgivere og andre fagfolk, der ofte er de første, som udsatte henvender sig til – i fald de rækker ud efter hjælp. Der ses stor behov for, at denne gruppe har grundlæggende forståelse og øje for, hvad stalking er og hvordan de tidlige tegn kan identificeres. Det anbefales dermed, at der arbejdes med en fortsat styrkelse af denne gruppes viden om området. Mere oplysning til disse disse faggrupper, der inkluderer viden om stalkingens tidlige tegn og psykologiske konsekvenser, opleves i nogle tilfælde at ville kunne sikre en hurtigere og mere effektiv indgriben.

DE TIDLIGE TEGN

DE TIDLIGE TEGN

Som en del af den gennemførte undersøgelse, er der fokuseret på at afdække de første tidlige tegn på stalking. Dette for gennem tydelig identifikation at kunne bidrage til den tidlige opsporing og dermed den tidlige indsat over for stalking. Følgende sider præsenterer disse tidlige tegn på stalking udledt af interviews med stalkingudsatte og –udøver.

Stalking er utvivlsomt et komplekst fænomen og hvert forløb har særkender og en bagvedliggende historik, som bliver en unik påvirkende faktor. Dog synes stalkingforløbet ofte at starte subtilt, for derefter hurtigt at eskalere, hvis det ikke bliver genkendt og håndteret i tide. Baseret på de interviews, der er gennemført med både udsatte og en udøver, kan der desuden identificeres nogle gennemgående mønstre og adfærd, som – fordi de går igen op tværs af fortællinger om forløb – fortolkes som mulige tidlige tegn på stalking. Således beskrives i det følgende:

- Kontrolbehov og overvågning
- Manipulation
- Grænseoverskridende kontaktforsøg og
- Gradvis eskalerende adfærd

Temaerne behandles særskilt – med udgangspunkt i den interviews med udsatte og udøver.
.

KONTROLBEHOV OG OVERVÅGNING

Et af de første tegn på stalking synes at knytte sig til et øget kontrolbehov og dermed de handlinger, der kan knyttes an til at finde frem til, hvad en anden person laver, hvor de er henne og sammen med hvem. Bag kontrolbehovet synes at ligge (ofte usandsynlige og ikke-logiske) mistanker om eksempelvis forhold og hændelser. Kontrolbehovet ledsages ofte af overvågning – fysisk eller via sociale platforme og medier, hvor den udsattes opsøges eller deres ting gennemrodes.

Det understreges blandt andet en udøver, der beskriver sin usikkerhed efter bruddet med sin ekskæreste som den første gnist, der ledte til en grænseoverskridende adfærd og senere stalking. Efter brud begyndte udøveren således at overvåge sin ekskæreste, og selvom han forsøgte at berolige sig selv med, at det var udtryk for omsorg og bekymring, begyndte han selv lidt efter lidt at forstå, at hans handlinger var problematiske.

> *Jeg havde svært ved at tolke de blandede signaler hun sendte mig. Hun sagde, at vi havde haft det godt sammen. Så hvorfor skulle det slutte? Jeg ønskede stadig at være den, der tog sig af hende.* (stalkingudøver)

Han fortæller dernæst, hvordan han først begyndte at opsøge ekskærestens lejlighed sporadisk, men derefter gjorde det til en ugentlig – og i perioder daglig - vane at cykle forbi og se efter lys i lejligheden, og om hun havde gæster på altanen.

Flere udsatte genkender det samme kontrolbehov hos deres ekspartnere – og hvordan dette var ledsaget af usandsynlige mistanker og en frygt for, om den stalkede part i forholdet var undervejs med at indlede nye/andre romantiske relationer bag udøverens ryg.

Et behov for konstant at "holde øje" og opsøge tegn på, hvad den stalkingudsatte laver og med hvem, synes at være et typisk tidligt tegn på stalking, hvor den ene part ikke kan slippe kontrollen over den anden og søger viden gennem overvågning.

Manipulation synes ligeledes at være blandt de tidligere tegn på stalking. Det opleves, at manipulationen bliver et redskab for udøveren til at fastholde eller genvinde magt over den anden part. Det starter ofte med små handlinger eller kommentarer, der får den udsatte til at betvivle sig selv eller deres egne grænser.

En udøver beskriver blandt andet, hvordan han efter bruddet med sin partner følte sig forvirret og begyndte at sende beskeder, der skulle skabe medfølelse:

> *Jeg fortalte hende, at jeg havde det svært og bare havde brug for at tale med hende. Det var ikke meningen at gøre hende ked af det, men jeg tænkte, at hvis hun følte sig ansvarlig for, hvordan jeg havde det, ville hun måske vende tilbage.* (stalkingudøver)

Et andet eksempel handler om, hvordan ekskæresten til en udsat manipulerede hende ved at true med selvskade eller selvmord som reaktion på afvisninger eller forsøg på at trække sig tilbage fra kontakten.

En anden central metode til manipulation, som beskrives i interviews, er "gaslighting", hvor udøveren systematisk undergraver den udsattes virkelighedsopfattelse. Der fortælles om benægtelse af hændelser, fordrejning af sandheden eller at udøver har fået den udsatte til at tro, at de overreagerer. I et interview beskriver en udsat, hvordan eksmanden brugte gaslighting til at holde hende i en konstant tilstand af forvirring og usikkerhed:

> *Han sagde ofte, at jeg huskede forkert, eller at jeg overreagerede på situationer, som han mente var normale. Jeg begyndte at tvivle på mig selv og følte mig konstant på vagt. Jeg tøvede også med at søge hjælp, fordi jeg efterhånden blev i tvivl om, om jeg selv var galt på den.* (stalkingudsat)

Også brugen af social kontrol og rygtespredning som en måde at udøve psykisk pres beskrives af udsatte. I flere tilfælde brugte stalkeren således sociale medier eller fælles bekendte til at sprede løgne og falske beskyldninger om de udsatte. Denne form for manipulation opleves at gøre det svært for de udsatte at føle sig sikre i deres omgivelser, da stalkeren potentielt kan have succes med at skade deres omdømme og relationer.

Manipulation er således ofte en central del af stalking, da det handler om at opnå følelsesmæssig kontrol over den anden person. Udøveren forsøger at udnytte følelser som skyld, frygt, skam og medlidenhed for at fastholde kontakt eller genoprette en relation.

GRÆNSE-OVERSKRIDENDE KONTAKTFORSØG

Et tredje tidligt tegn på stalking, som går igen i flere af interviewene, er de konstante og grænseoverskridende kontaktforsøg. Flere beskriver, hvordan kontakten fra udøver til udsat undervejs i forløbet er blevet mere og mere insisterende - i et forsøg på at vedligeholde eller genoprette kontakten.

Dette mønster med mange – og løbende flere og flere – kontaktforsøg synes udbredt og alle interviewede – udsatte som udøver – fortæller, at mængden af kontaktforsøg og den – i nogle tilfælde – varierende kontaktform synes at være noget gennemgående.

En udsat beskriver i forbindelse med interview et mønster, hvor udøver konstant bombarderer med sms-beskeder, ind imellem nærmest en i minuttet.

> *Op til 30-50 sms'er i timen. Det er virkelig voldsomt. Min telefon vibrerede konstant. Eller lyste op. Og jeg skulle jo dokumentere og indsamle alt hvad jeg modtog. Så jeg var nødt til at konfrontere mig selv med det.* (stalkingudsat)

Beskederne var fyldt med trusler om selvskade eller skade på udsattes familie og udsatte oplevede, at stalkeren ikke alene forsøgte at skræmme ham ved hjælp af det konkrete indhold i beskederne, men også brugte mængden af beskeder til at nedslide hans mentale modstandskraft.

Hyppige og påtrængende beskeder synes at være et af de mest almindelige tegn på, at en relation har udviklet sig til stalking, hvor udøveren ikke blot søger at opretholde kontakt, men også at invadere offerets hverdag. Flere udsatte fortæller ligeledes, at det er den vedvarende, påtrængende kontakt, der er med til at overbevise dem om, at de er udsat for stalking.

GRADVIS ESKALERENDE ADFÆRD

Det sidste af de tydeligt beskrevne tegn på stalking er en gradvis eskalerende adfærd. Flere beskriver således oplevelsen af, at en særlig adfærd intensiveres og eskalerer gradvist – og ofte hurtigt – hen imod det punkt, hvor det bliver ubehageligt. Hvad der starter som tilsyneladende uskyldige eller velmente handlinger, udvikler sig efterhånden til det modsatte.

En udsat bemærker, at ekskæresten i begyndelsen blot virkede frustreret, men at hans handlinger gradvist blev mere voldelige og skræmmende. Den gradvise udvikling hen imod manipulation og trusler synes typisk for mange stalkingforløb. Udøveren bliver mere og mere desperat i forsøget på at genvinde kontrol.

> *Først var det bare en konstant strøm af sms'er, der ikke stoppede. Men så begyndte han at dukke op ved mit hus og på min arbejdsplads, og det føltes, som om han var overalt. Jeg kunne ikke undslippe det.*
> (stalkingudsat)

Eskalationen ses også i antallet og intensiteten af kontaktforsøg. Flere udsatte fortæller om, hvordan antallet af beskeder, telefonopkald eller andre kontaktforsøg er steget markant, efterhånden som stalkeren følte sig mere og mere afvist.

En anden udsat oplevede, at hans stalker først sendte sms'er og e-mails, der senere udviklede sig til direkte, fysiske optrædener ved hans hjem og arbejdsplads.

MØDET MED SYSTEMET

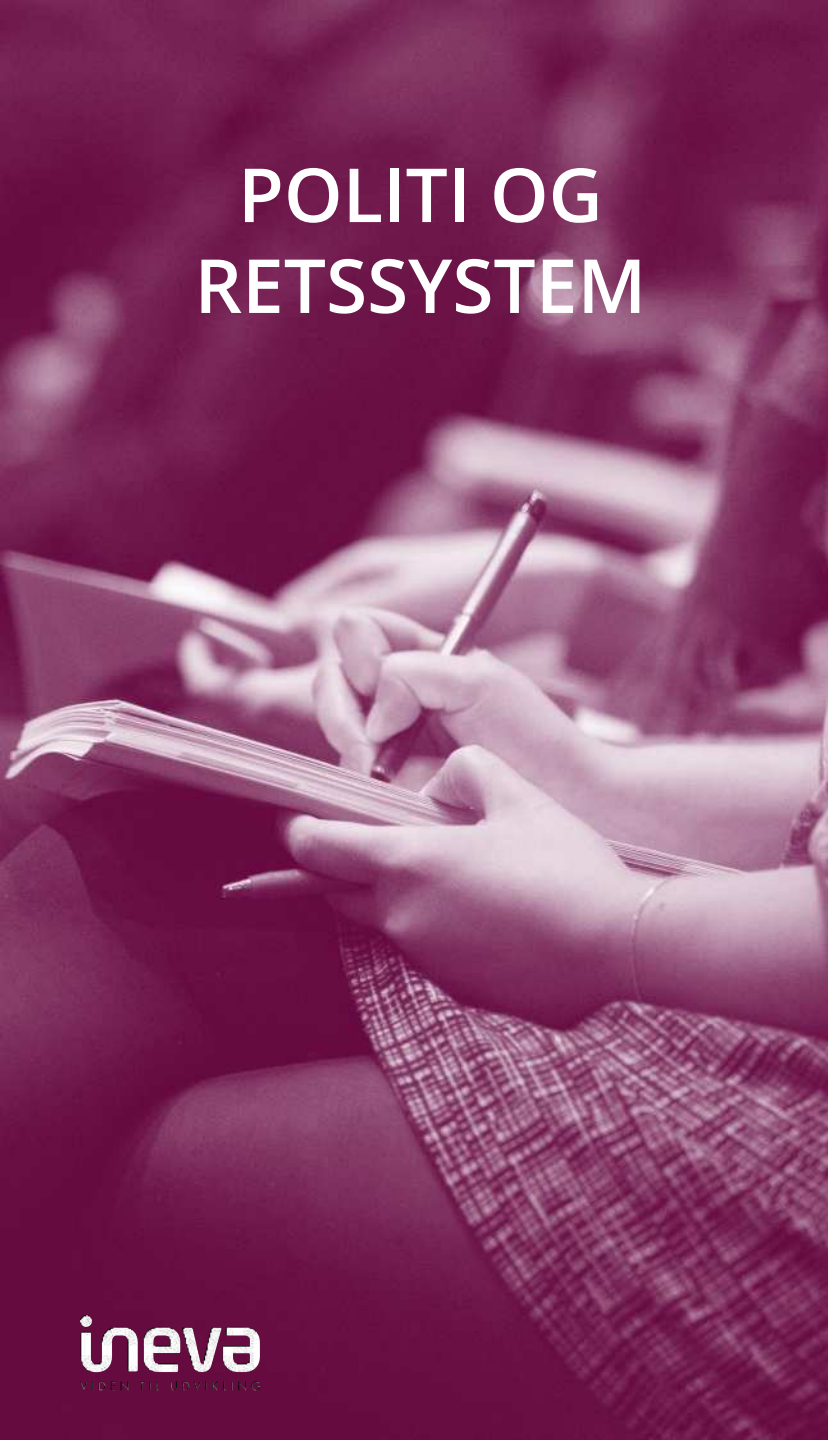

POLITI OG RETSSYSTEM

En af de hyppigst nævnte instanser i forbindelse med stalkingforløb er naturligvis politiet, som ofte er den første myndighed, de udsatte kontakter, når stalkingen eskalerer og de (pludselig) finder situationen utryg. Erfaringerne fra de udsatte er i nogen grad varierende. De oplever alle en velvillighed i forhold til at hjælpe og nogle oplever sig som lyttet til og behandlet med alvor. Men da politiet i mange tilfælde ikke handler 'hurtigt nok' eller ikke tager truslerne alvorligt, før der er konkrete beviser for fare, synes der fra de udsattes perspektiv er være flere kritikpunkter. Til trods for at de udsatte kontakter politiet med en frygt, oplever de, at politiet ofte giver praktiske råd som at slukke telefonen, men at deres indsats ikke bliver opfattet som tilstrækkelig i en situation, hvor den udsatte følte sig akut truet.

> *De sagde, at jeg skulle slukke telefonen, fordi det gav mig mere stress. Men de kunne ikke stille noget op, selvom han sendte trusler døgnet rundt.* (stalkingudsat)

Der synes fra de udsattes perspektiv ofte at gå lang tid, før der sker noget konkret, hvilket efterlader dem i en situation, hvor de oplever at være nødt til at klare sig selv i længere tid, mens beviserne dokumenteres og situationen i flere tilfælde eskalerer endnu yderligere. Fra politiets side gives der udtryk for, at man som myndighed i udgangspunktet må forholde sig objektivt og til konkrete beviser og høre begge sider af historien, hvorfor det er vanskeligt at agere i tråd med det, som de stalkingudsatte ønsker sig.

Der synes således at være et mismatch mellem politiets muligheder, beføjelser og ressourcer og det behov, som de stalkingudsatte oplever at have. Således synes det i dette perspektiv om end endnu mere relevant at arbejde målrettet med tidlig opsporing og behandling af også udøvere, så færre eskalerede situationer opstår.

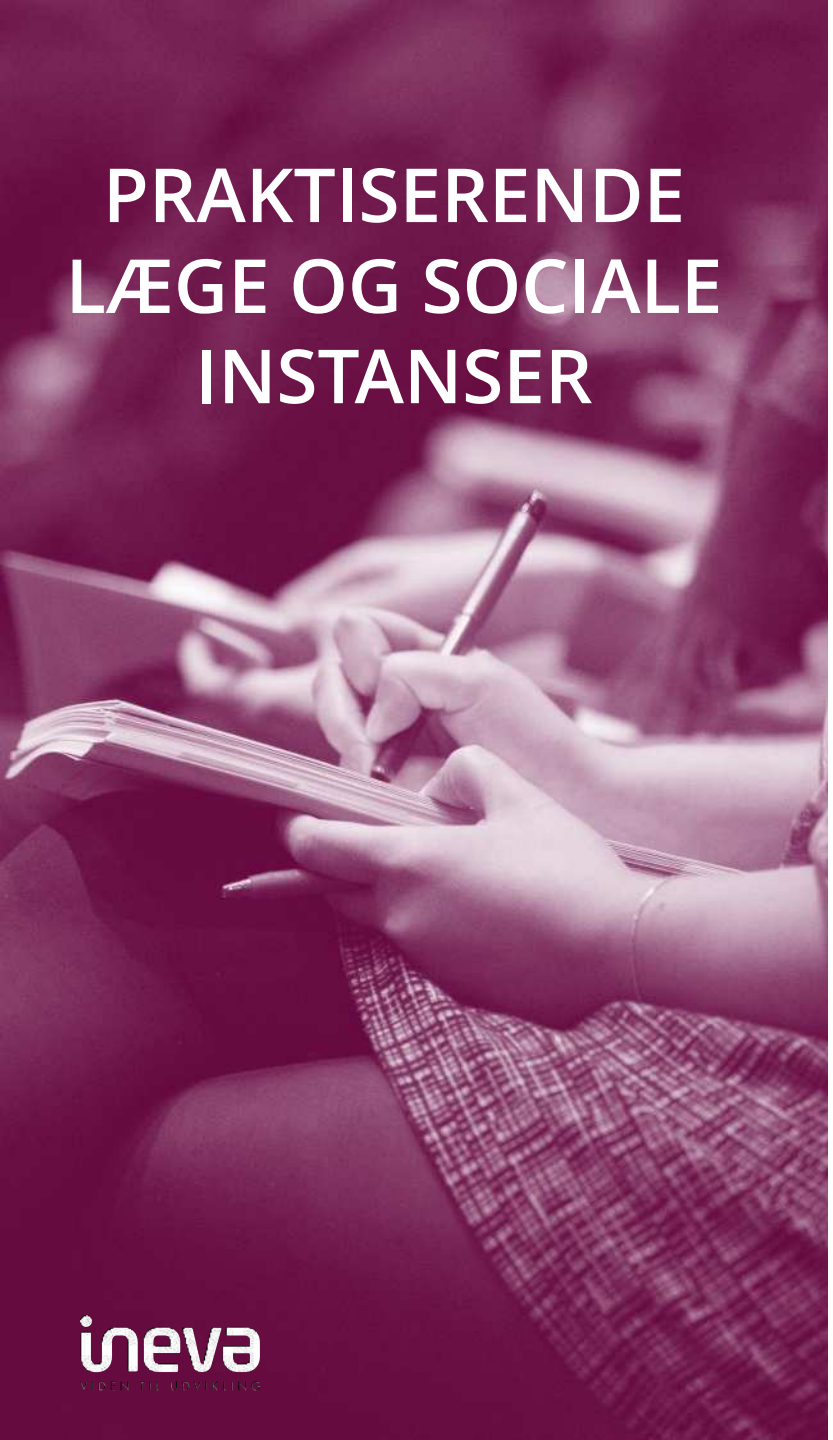

PRAKTISERENDE LÆGE OG SOCIALE INSTANSER

PRAKTISERENDE LÆGE

Mødet med sundhedssystemet - herunder primært med et fokus på praktiserende læge - er ligeledes afdækket i forbindelse med dataindsamlingen. Flere fortæller, at de ikke har opsøgt egen læge og ikke har tænkt lægen som en ressourceperson, der kunne spille en rolle i stalkingforløbet. Enten fordi de ikke er vant til at bruge lægen til andet end fysisk sygdom, eller fordi de ikke kommer i tanke om det.

> *Jeg tror, at jeg er så fokuseret på at... Mine tanker kredser så meget om min ekskæreste, og hvad hun gør og ikke gør og hvilken rolle, jeg kan spille i det. Så jeg tror ikke jeg fik tanken om lægen.* (stalkingudøver)

Andre fortæller, at de har kontaktet egen læge med henblik på at tale om de psykiske konsekvenser af stalking, og at de hos lægen er blevet mødt med en uvidenhed i forhold til, hvad stalking er og hvor invaliderende det kan være for den udsatte.

> *Jeg har altid været super glad for min læge ellers, men han forstod ikke det her. Han forstod ikke de mekanismer, der var på spil. Jeg fik ham til sidst med på at lave en underretning på børnene til kommunen.* (stalkingudsat)

SOCIALE INSTANSER

En væsentlig udfordring for mange stalkingudsatte er at få sociale instanser som kommunen, skoler og familiehjælpeinstanser til at genkende tegnene på stalking, forstå stalkingfænomenet og anerkende de problemer, stalking skaber, særligt når der er børn involveret. En udsat beskriver, hvordan både læger og skolen ikke tog problematikkerne ligeså alvorligt, som hun mente de burde, og det tog lang tid at få hjælp fra kommunen, selv efter flere underretninger blev lavet. Børnene blev først indkaldt til samtale mange måneder senere, hvilket efterlod både offeret og børnene i en svær og uholdbar situation i lang tid. Ligeledes fortælles, hvordan, kommunen efterhånden som situations alvor gik op for dem, måtte erkende, at de ikke havde de rette tilbud og muligheder for at hjælpe.

En anden problematik er, at stalking ofte sker parallelt med eller efter en skilsmisse eller brud, hvor forældre skal finde ud af samværsordninger og andre forhold. En udsat beskriver, at instanser som Familieretshuset ikke opleves at kende tilstrækkeligt til stalkingfænomenet, hvad det indebærer og hvordan det kan påvirke processen – for den udsatte, men i høj grad også for børnene.

> *De (familieretshuset, red.) ignorerer det fuldstændigt, medmindre der er tale om fysisk vold. Det er som det er dét, der skal til, før deres advarselslamper blinker. Men en ting er uvenskab i en skilsmisse. Noget andet er stalking.* (stalkingudsat)

Oplevelsen peger på en blind vinkel i systemet, hvor stalkingens kendetegn og psykologiske effekter, også på børn, ofte ikke bliver set eller taget hensyn til.

TIDLIG OPSPORING

TIDLIG OPSPORING - HVORDAN KAN DET STYRKES?

Den tredje del af indeværende rapport handler mere direkte om den tidlige opsporing og hvordan den kan styrkes. Den indsamlede data har haft et specifikt fokus herpå og i det følgende samles op på, hvilke opmærksomhedspunkter og konkrete tiltag der, på baggrund af data, synes at kunne virke understøttende for, at der fremover opspores mere stalkingadfærd tidligere i processen.

Der videreformidles først pointer udledt af interviews med udsatte og udøver og herefter fra de øvrige relevante aktører, der er gennemført interviews med.

En oplagt måde at opdage stalking på et tidligt stadie er at understøtte at de medarbejdere, som møder borgere der er i en udsat position eller udsat for stalking har den fornødne viden om og fokus på området. Der er gennem Tryg i Sydøstjylland gode erfaringer med dette, hvilket viser sig at have en konkret betydning for, at sager bliver identificeret tidligt. Gennem datamaterialet ses det, at særligt er politi, læger og socialrådgivere, der ofte er de første, som udsatte henvender sig til – i fald de rækker ud efter hjælp. Flere af de udsatte beskriver, hvordan deres første møde med politi eller praktiserende læger var præget af en manglende forståelse for stalkings alvor og dynamik. Mere oplysning til disse faggrupper, der inkluderer viden om stalkingens tidlige tegn og psykologiske konsekvenser, opleves i nogle tilfælde at ville kunne sikre en hurtigere og mere effektiv reaktion.

Den indsamlede datamængde understreger derforuden, at understøttelse af grundlæggende viden hos lærere og pædagogisk personale i at identificere tegn på stalking og psykisk vold hos både børn og voksne, kan muliggøre at skoler og institutioner kan spille en vigtig rolle i den tidlige opsporing, hvormed et fokus herpå med fordel kan fastholdes og styrkes. Det ses i Tryg i Sydøstjylland at en struktur, hvor mange har lidt viden og få har meget viden er understøttende, når det er tydelig hvem og hvor i den kommunale kontekst, man kan søge hjælp og sparring.

En tidlig indsats fra politiets side, blandt andet i form af formaninger ved opkald til udøver, kan ikke alene hjælpe med at beskytte offeret, men også afskrække udøveren fra at eskalere adfærden. Denne indsats synes således at have en positiv effekt i forhold den tidlige indsats.

I takt med at digital stalking bliver mere udbredt, synes det ligeledes vigtigt at udvikle og implementere redskaber, der kan hjælpe med at identificere og dokumentere digital stalkingadfærd. Flere af de udsatte beskriver, hvordan deres stalker brugte digitale midler til at overvåge dem eller sende trusler. Tidligere og mere målrettet brug af teknologiske løsninger kan hjælpe med at opdage disse former for stalking. For eksempel peges på, at udvikling af apps eller værktøjer, der hjælper udsatte med at registrere og dokumentere stalking-aktiviteter, kan give både de udsatte og politiet stærkere beviser, som kan understøtte en hurtig intervention.

Den brede befolkning, herunder venner, familie og kolleger, har også en vigtig rolle at spille i den tidlige opsporing af stalking. Flere af de udsatte beskriver, at de ikke rækker ud til systemet, fordi stalkingen foregår i deres private relationer – hvorfor også pårørende synes væsentlige. Ofte kan de udsatte selv have svært ved at erkende, at de er ofre for stalking, hvilket understreger, at omgivelserne kan være vigtige i forhold til at opdage de tidlige tegn og opfordre den udsatte til at søge hjælp. Offentlig bevidsthed om stalking kan derfor med fordel øges gennem oplysningskampagner og tilgængelig information, så befolkningen i almindelighed bliver bedre rustet til at genkende stalking både hos sig selv og hos deres nærmeste. Dansk Stalking Center spiller allerede en vigtig rolle i at udbrede viden om stalking, men der opleves behov for en endnu bredere indsats, der kan nå ud til flere dele af befolkningen, herunder arbejdspladser, skoler og fritidsinstitutioner.

HVORDAN KAN DET STYRKES – FRA DE UDSATTES PERSPEKTIV

AKTØRERNES NUVÆRENDE PRAKSIS I FORHOLD TIL STALKING

En gennemgående pointe i forhold til den nuværende praksis blandt de adspurgte eksterne aktører er, at de arbejder med stalking i perspektivet af deres specifikke målgrupper og deres kerneopgaver relateret hertil. Stalking bliver således et af flere forskellige opmærksomhedspunkter, som indeholdes i opgaveløsningen. Dog udtrykkes generelt en tendens til at se stalking som en del af bredere problematikker som psykisk vold eller samværskonflikter. For eksempel opstår et fokus på stalking ofte i forbindelse med sager om forældremyndighed og samvær i regi af Familieretshuset, hvor konflikten mellem forældrene kan eskalere til stalking-lignende adfærd. Her bliver stalking dog sjældent eksplicit identificeret, men falder snarere ind under bredere kategorier som psykisk vold eller samværshindringer.

> *Jeg synes faktisk ikke, det er en problematik, der fylder meget hos os. Men det kan meget vel handle om, at vi mangler noget viden omkring det. Stalking kan jo også falde ind under psykisk vold for eksempel, og det begreb anvendes rigtig ofte hos os.* (Familieretshuset)

Ligeledes i Kriminalforsorgen, hvor stalking ofte synes relevant at have fokus på i sager om partnervold, men hvor det ikke altid er et centralt fokus i behandlingen.

På trods af dette udtrykker flere aktører begyndende erkendelse af behovet for mere konkret viden om stalking og en mere systematisk indsats mod stalking, så det kan identificeres og behandles som en særskilt problematik i det samlede billede og så der kan oparbejdes systematikker og strukturer i forhold til netop stalking. Også et konkret sprog til at tale om stalking efterspørges. Blandt andet af Kriminalforsorgen:

> *Generelt bliver der sagt (adspurgt rundt i organisationen, red.), at man kunne godt tænke sig mere systematik. De (medarbejderne, red.) oplever, at de indsatte er benægtende. Så hvordan kommer man til at snakke om tingene. Der kunne vi godt bruge indspark. Der er nogle forskellige ting, man gør, men stalking bliver ikke altid behandlet som en selvstændig problematik.* (Kriminalforsorgen)

Hos Familieambulatoriet, der understøtter sårbare gravide og familie, ses også et potentiale for at integrere mere specialiseret viden om stalking blandt medarbejderne og et kendskab til, hvordan der kan ydes hjælp og rådgivning – og hvornår der evt. henvises videre til DSC.

PERSPEKTIVER PÅ TIDLIG OPSPORING AF STALKING

Tidlig opsporing af stalking udgør en udfordring for mange af de adspurgte aktører, især fordi stalking ofte opfattes som en del af private relationer og forhold, som man, som udenforstående aktør, ikke har et tilstrækkeligt indblik i og fordi det 'blander sig sammen med' bredere konflikter eller voldsformer.

Eksempelvis nævnes det af Familieretshuset, at stalking ofte er svær at adskille fra psykisk vold eller samværskonflikter mere generelt, hvor det kan udfolde sig i form af chikane mellem tidligere partnere.

Derudover ser Kriminalforsorgen stalking som en underliggende faktor i mange voldssager, men bemærker, at der mangler systematiske redskaber til at opspore og intervenere tidligt, eksempelvis i forbindelse med modtagersamtaler.

> *Når man får indsatte ind, så har man en modtagelsessamtale, og der kunne det godt være et værktøj. Hvordan får man bedre spørgeteknikker og mere fokus på de bagvedliggende problematikker, såsom stalking? Det kunne være virkelig interessant at kunne screene der.* (Kriminalforsorgen)

I Familieambulatoriet på Hvidovre ses stalking også som en del af det samlede voldsproblem i mange familier, men der screenes ikke specifikt for stalking. Ofte dukker det først op senere, når en voldelig relation udvikler sig og der spores et ønske om – med afsæt i materialer eller et værktøj – at kunne intervenere tidligere.

Der er således en fælles erkendelse blandt aktørerne af, at der er behov for mere viden og præcise værktøjer og metoder til at identificere stalking, før det eskalerer – og disse med et særligt fokus på at se tegnene på stalking blandt øvrige udfordringer og uhensigtsmæssig adfærd.

POTENTIELT SAMARBEJDE MED DANSK STALKING CENTER

Der er en bred interesse blandt aktørerne for at udvide samarbejdet med Dansk Stalking Center og for for at styrke deres indsats mod stalking. Flere aktører har allerede haft mindre samarbejder med Dansk Stalking Center, f.eks. i form af oplæg eller workshops, men alle adspurgte ønsker at formaliseret samarbejdet og at få adgang til mere specialiseret viden, som kan bruges til at opkvalificere deres medarbejdere og forbedre screening- og interventionsmetoder.

Der er ligeledes interesse for at få mere skriftligt materiale og konkrete redskaber, som kan hjælpe aktørerne med at arbejde systematisk med stalking, især i komplekse familierelaterede sager

For de adspurgte aktører handler det ligeledes om at kunne henvise til Dansk Stalking Centers ekspertise i de situationer, hvor stalking identificeres, men også om at få en mere fast ramme for sparring og vidensdeling.

ØVRIGE RELEVANTE POINTER

I det følgende formidles øvrige – mere selvstændige – pointer udledt fra interviews med aktører – som det vurderes relevant at videreformidle. Rækkefølgen er tilfældig.

- Bredt blandt de adspurgte aktører synes at være stor velvilje i forhold til at samarbejde med Dansk Stalking Center. Alle involverede udtrykker at de finder stalkingproblematikken relevant at blive klogere på og arbejde konkret med. Således synes der bredt at være stor lydhørhed og en lyst til at blive klogere på stalking, dels gennem undervisning/oplæg og dels gennem let tilgængeligt og ikke alt for læsetungt materiale; eksempelvis pjecer eller flyers
- Familieretshuset udtrykker, at de ser stor relevans i at blive klogere på stalking og dermed være bedre rustet til at spotte og agere på tegn på stalking – og særligt stalkingens konsekvenser for børn
- Kriminalforsorgen omtaler muligheden for et mere formaliseret samarbejde, hvor behandling for stalking eksempelvis kan stilles som en betingelse på samme vis som vredeshåndteringskurser og lignende.
- Familieambulatoriet synes ligeledes at se en pointe i at modtage undervisning og kompetenceudvikle deres medarbejdere i forhold til at se stalking blandt de sårbare familier og pege dem i den rigtige retning i forhold til at få hjælp
- Danske Regioner fortæller, at de har et konkret beredskab klar til aktivering i de tilfælde, hvor eksempelvis en patient begynder at stalke en af deres ansatte, men at der ikke på samme måde er beredskab, der aktiveres, hvis en medarbejder bliver stalket af en ekspartner/et familiemedlem eller en anden privat relation.

CASES OM FORLØB OG TIDLIG OPSPORING

ineva
VIDEN TIL UDVIKLING

Som element i den gennemførte undersøgelse er der identificeret og beskrevet en række cases omkring stalking. De er udarbejdet både med afsæt i de fortællinger, der interviewede udsatte og den interviewede udøver har fortalt, ligesom der er inddraget data fra de mange øvrige gennemførte interviews. Casene er beskrevet med fokus på at identificere de tidlige tegn og hvem eller hvad der enten gjorde en tidlig forskel eller kunne have gjort en forskel tidligere end tilfældet var.

Alle personer er anonymiseret og i nogle tilfælde er historierne tilpasset af hensyn til de involverede personer.

CASE 1

HVAD: Casen tager udgangspunkt i et ægtepar i 50'erne, hvor den ene part har et psykisk sygt familiemedlem, bor i en kommunalt anvist lejlighed. Familiemedlemmet har forskellige psykiske diagnoser samt et stofmisbrug. Familiemedlemmet udsætter ægteparret for stalking – på sms, Messenger og diverse andre sociale medier. Familiemedlemmet laver derforuden falske profiler på sociale medier samt indgiver diverse falske anmeldelser om dem. Der foregår ikke fysisk stalking.

FORLØBET: Stalkingen eskalerer hen ad vejen sideløbende med at familiemedlemmet får det dårligere psykisk, psykiatrien er periodevis inde over. Ret hurtigt tages af ægteparret kontakt til den kommunale instans, der har anvist familiemedlemmet en lejlighed at bo i. Ægteparret har en oplevelse af, at der ikke er megen hjælp eller støtte fra kommunen, som henviser til politiet.

Dansk Stalking Center inddrages også ret hurtigt og giver udsatte gode råd til, hvordan de skal sige fra, undgå at respondere, dokumentere beviser m.m. Politiet inddrages også efterhånden som stalkingen eskalerer. Ved opstarten af sagen håndteres sagen af én politikreds – og her opleves lydhørhed, en velegnet intern struktur, opfølgning og seriøsitet. Ægteparret er ikke de eneste, der bliver stalket og sagens involverede er dermed flere andre – herunder en socialrådgiver og en ansat i en beskæftigelsesindsats. På et tidspunkt varetægtsfængsles stalkeren. Ægteparret rammes i den forbindelse af en slags skyld:

> *For det er helt sikkert ikke en varetægtsfængsling, der skal bringe stalkeren på ret kurs igen.* (stalkingudsat)

Ægteparret flytter undervejs til anden politikreds og oplever her en – i deres øjne – mere mangelfuld håndtering af sagen. Sagen pågår fortsat og der er endnu ikke faldet dom.

INVOLVEREDE: Udsatte, udøver, kommunal instans (kontaktperson), jobcenter, beskæftigelsesindsats, politiet og periodevis psykiatrien – og de pårørende og kollegaer til de udsatte, som berøres direkte/indirekte.

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: For ægteparret ville det have været understøttende, hvis kommunen i højere grad havde involveret sig i sagen og forholdt sig til den kompleksitet, den indeholdt. Derudover er psykiatrien en væsentlig aktør, som dog i denne sag vurderes at have gjort alt, hvad de kunne.

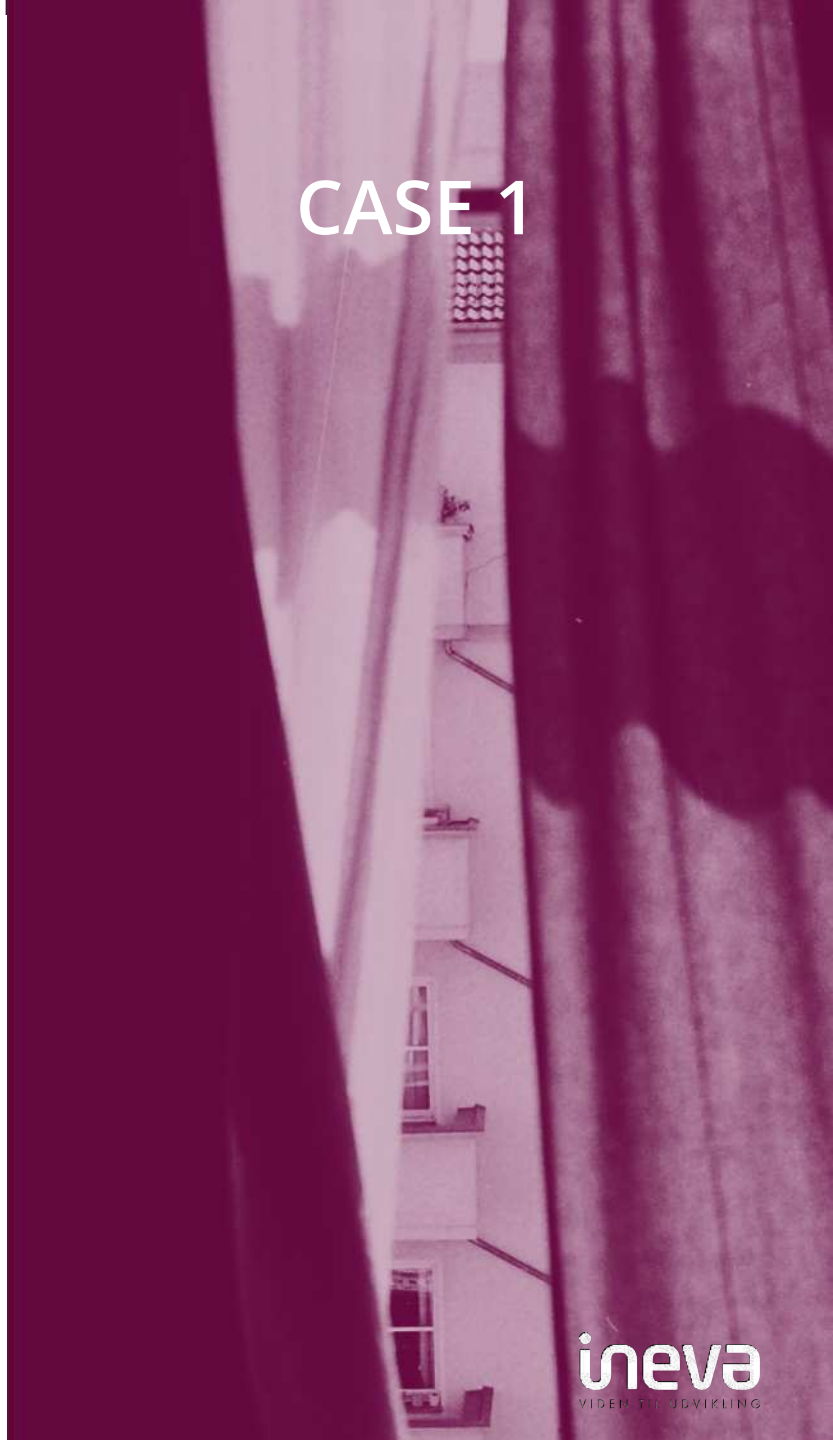

CASE 2

HVAD: Mand i start 40'erne. Stalkes af ekskæreste, som har historik med grænseoverskridende adfærd, stor økonomisk gæld til diverse udlejere og øvrig uhensigtsmæssig adfærd. Stalking via opkald, beskeder og i høj grad fysisk. Meget intenst. Også imod udsattes pårørende.

FORLØBET: Stalkingen starter efter brud, som først efter et par forsøg bliver egentlig definitivt. I alt et forløb på 5+ år. Undervejs opleves ligeledes fysisk truende adfærd – også mod eksmand (tredje part) og alvorlige trusler. Politiet spiller rolle under det meste af forløbet, dog oplever udsat at forløbet og behandlingen af sagen går meget langsomt – fra henvendelse til handling. Udsat oplever ligeledes manglende koordinering på tværs af politikredse. Der involveres ikke andre fagpersoner foruden Dansk Stalking Center, som bistår hele vejen igennem med psykologsamtaler og konkrete råd til, hvordan der skal ageres undervejs, i en flytteproces og efterfølgende.

Udsat og udøver har – undervejs i deres forhold – delt adresse, hvorfor huslejegæld overgår til udsatte. Der søges om gældssanering, hvilket giver anledning til at der rejses sag og udøver idømmes ti måneders fængsel. Udøver bliver løsladt efter syv måneder, og tre uger efter løsladelse møder udsat og udøver hinanden på gaden midt i en storby, efter at udsatte er flyttet.

Udsat er ikke klar over, hvordan udøver bliver ved med at finde frem til ham. På et tidspunkt finder mekaniker 3 gps-sporingsenheder i udsattes bil.

INVOLVEREDE: Udsatte, udøver, udsattes pårørende, politiet og DSC – samt udsattes arbejdsplads som berøres direkte, blandt andet gennem henvendelser.

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: Udsat har ikke selv konkrete forslag til, hvem der kunne have ageret tidligere i forløbet, da det kom snigende og blev meget voldsomt efter brudt. Dog stilles der et forslag om at udarbejde en pjece, der skitserer et stalkingforløb mellem borger og politiet; hvad kan forventes og i hvilken rækkefølge. Og måske vigtigst: hvilken tidslighed kan forventes, da dette har været en overraskelse for udsat. Det er oplevet som et meget langt og opslidende forløb, hvilket han gerne ville have hørt større indsigt i tidligere.

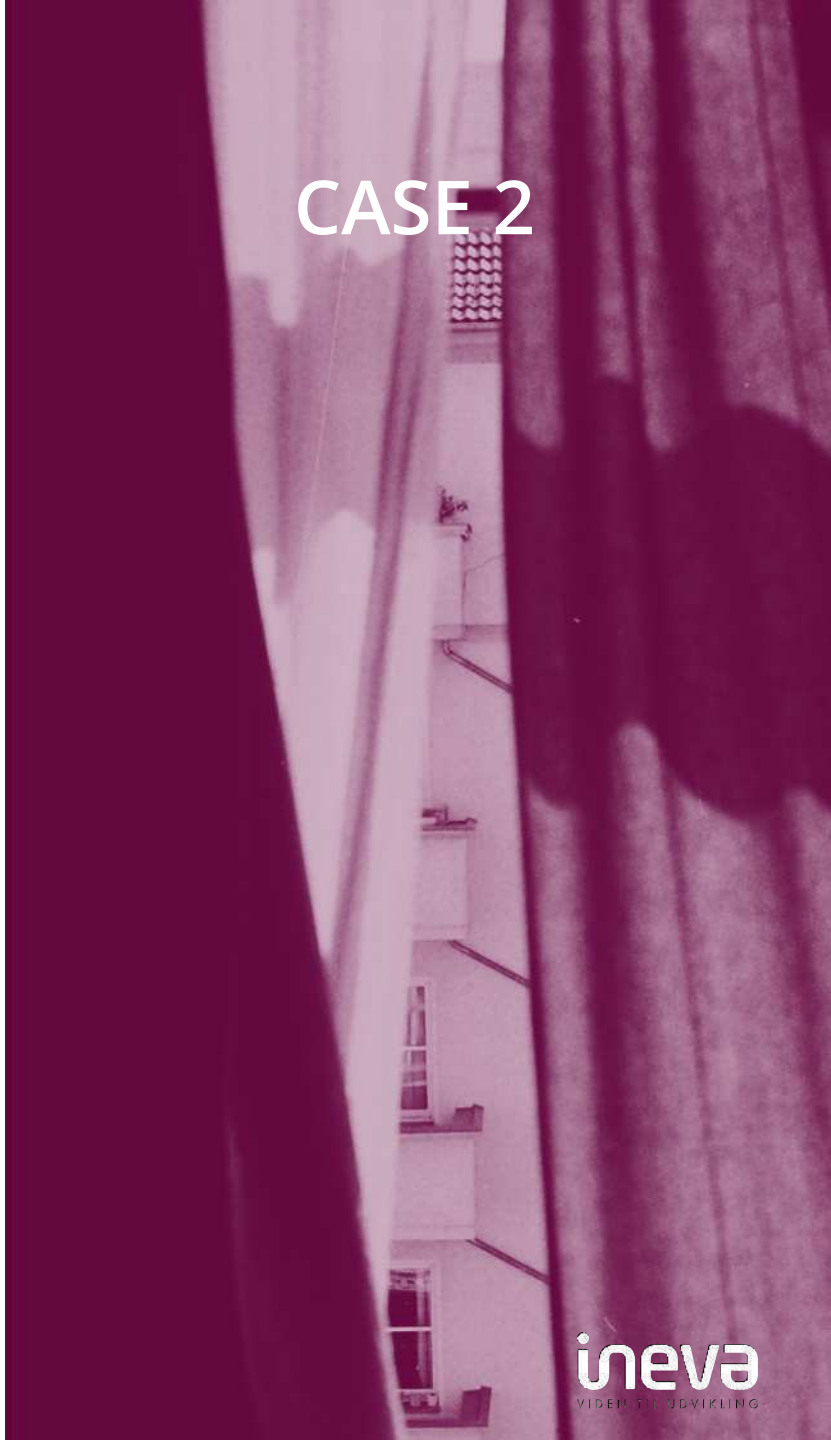

CASE 3

HVAD: Kvinde i slutningen af 30'erne. Stalkes af ekskæreste efter brud. Datter på 13 med eksmand. Kontakter udsatte telefonisk, via mail, overvåger, kontakter kommunen med falske påstande, kontakter arbejdsplads m.m.

FORLØBET: Stalkingen starter efter brud, som først efter et par forsøg bliver egentlig definitivt. Udsat og udøver skal sælge fælles hus. Udsat bliver låst ude og nægtes adgang til alle sine ting. Der skal hæftes solidarisk for ubetalte regninger. 'Danner' er inde over i begyndelsen og anbefaler krisecenter. I en periode går kontakten mellem udsatte og udøvers søster, der har et ok forhold. Søster oplever også uheldige og uhensigtsmæssige tendenser. Både kommunen og politiet spiller rolle undervejs. Politiet handler ikke helt så hurtigt som udsatte kunne ønske sig, ligesom hun møder melding om 'lad os nu lige se' og 'det er sikkert tomme trusler'. Kommunen er størstedelen af tiden en støtte, dog frustreres udsatte over, at familierådgiver taler med datteren uden hendes vidende. Dansk Stalking Center involveres først sent – efter stresssygemelding. En medarbejder i jobcenteret nævner Dansk Stalking Center. Samtalegruppe opleves positivt. Forløbet kører henover flere år med forskellige hændelser undervejs.

Udsattes arbejdsplads er støttende og forstående igennem det hele og spiller også stor rolle – i og med at hun ikke mister lederens tillid. 'Hvis jeg også havde mistet mit job, så var jeg endt i kæmpe depression'.

INVOLVEREDE: Udsatte, udøver, udsattes pårørende, udøvers pårørende, politiet, Danner og DSC – samt udsattes arbejdsplads, som berøres direkte, blandt andet anmeldelser om overtrædelse af regler, sygemelding m.m.

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: Udsatte arbejdsplads italesættes til at spille en stor rolle, og måske kunne der herigennem været arbejdet endnu tidligere, såfremt de relevante havde større viden om stalking.

CASE 4

HVAD: Ungt par på 16-17 år er kærester. De slår op og pigen påbegynder en stalkingadfærd.

FORLØBET: Forældre henvender sig til kommunen med bekymring og behov for hjælp til deres datter. De oplever, at hun har et uhensigtsmæssigt alkoholforbrug og skiftende vennekreds. Der igangsættes et FFT-forløb, hvor både forældre og datter er involveret. Det har god gavn af det til et vist punkt – de stopper igen.

De to unge mennesker slår op, og drengen bliver kærester med en af pigens veninder. Hun skriver gentagne gange til ham, kører forbi hans lejlighed og har i det hele taget en uhensigtsmæssig adfærd. Der tages kontakt til SSP, som har en sag på drengen.

Der tages kontakt til pigen og gennem politiet gives der besked til hende om, at hun skal stoppe sin adfærd. Hun giver udtryk for, at hun ikke var klar over, at det hun gjorde var stalking. Hun vil bare gerne fastholde venskabet. Hun forstår og adfærden stopper.

INVOLVEREDE: Udsat, udøver, udøvers forældre, kommunal instans (familieafdelingen + SSP) og politiet.

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: Denne case er udtryk for et velfungerende samarbejde mellem kommune og politi, hvor en formaningssamtale i politiet foranlediget af kommunen vurderes at have haft en konkret og forebyggende betydning.

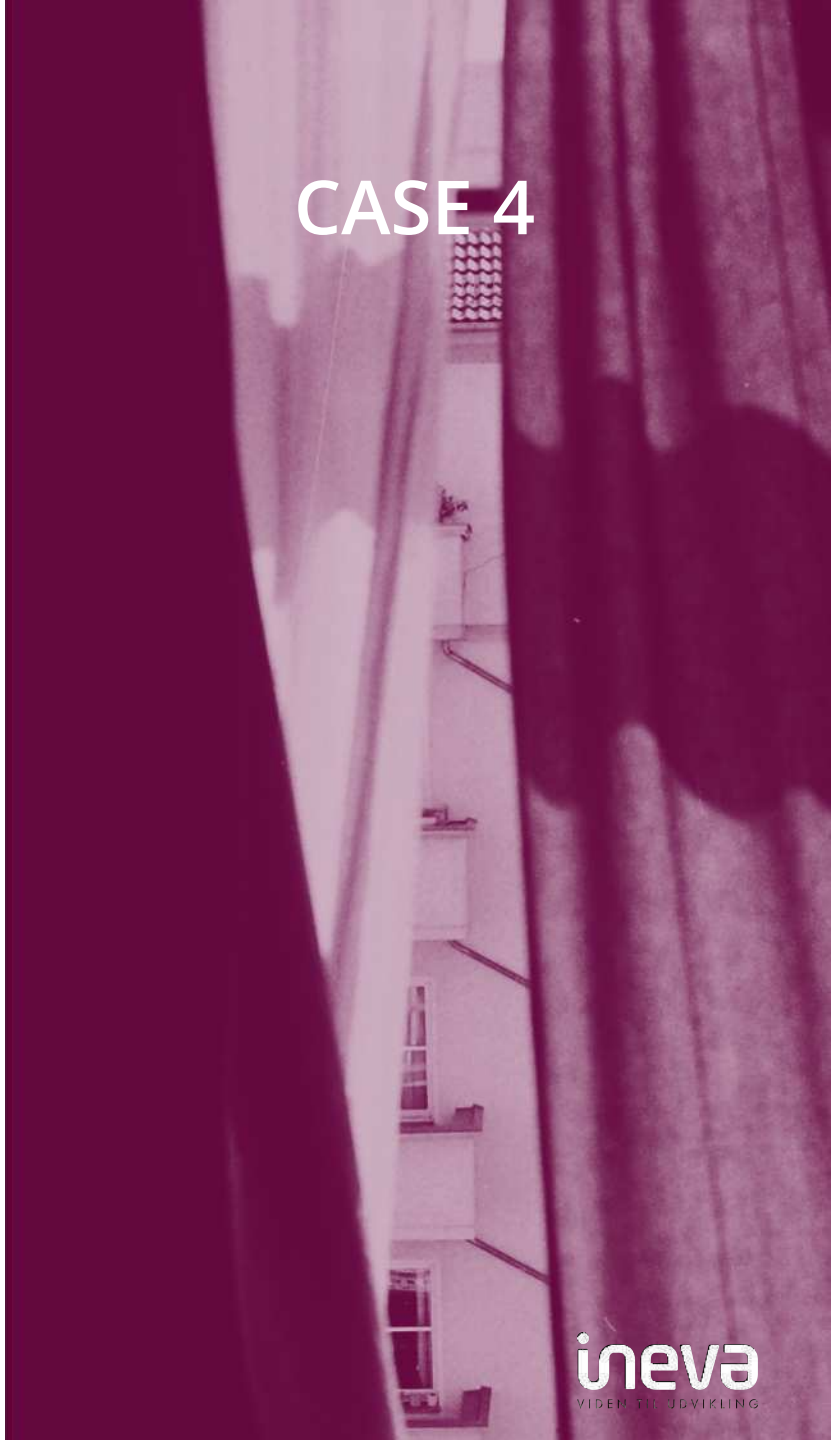

HVAD: Boligforening modtager skriftlig klage over en beboer, der bliver ved med at opsøge klageskriver.

FORLØBET: Boligforeningsmedarbejder modtager klage og konstaterer, at det er uden for deres kompetenceområde og sender videre til ressourceperson fra kommunen. Denne tager samtale med klageskriver. Udøver opsøger og får den unge kvinde til at føle sig ubehageligt til mode.

Det viser sig, at kontakten ikke er tilstrækkelig til at den kan blive betragtet som stalking. De redskaber og den tilgang, som ressourcepersonen har fået gennem deltagelse i Tryg i Sydøstjylland, anvendes, og der vejledes til eksempelvis at anvende appen 'Skytsengel' og at dokumentere kontakten, så der er dokumentation, såfremt det eskalerer. Materiale omkring stalking udleveres, og der gives viden om, at Dansk Stalking Center kan kontaktes.

Udsatte gives ressourcepersons telefonnummer, og sagen stopper der. Oplevelsen er, at det at blive mødt og vejledt i potentielle næste skridt giver en god ro for udsat.

INVOLVEREDE: Udsat, medarbejder fra boligforening og ressourceperson fra kommune

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: Denne case er udtryk for tidlig indsats, som er betydningsfuld for en borger, der oplever noget ubehageligt. Der sættes tidligt ind og gives relevant støtte.

HVAD: Ungt par, der slår op. Dreng får et uhensigtsmæssigt mønster med at følge ex-kæresten på Snapmap, opsøger hende og sende meget ubehagelige beskeder til hende.

FORLØBET: Lærer bliver opmærksom på en usund relation mellem de to unge mennesker, og der igangsættes forløb med SSP.

SSP-vejleder har samtale med mor og dreng og vejleder omkring adfærden. De to unge mennesker er nu kærester igen, og det hejser naturligt et rødt flag med en særlig opmærksomhed.

INVOLVEREDE: Udsat, udøver og SSP.

HVEM KUNNE HAVE GJORT NOGET TIDLIGERE: I denne case reagerer en lærer tidligt, hvilket er eksemplarisk. Opmærksomheden og reaktionen på en uhensigtsmæssig adfærd muliggør, at der tages tidlig affære og adfærden kan bremses. Den unge udøver opdager, at adfærden ikke er i orden og potentiel kriminel, hvilket personen ikke var klar over. Der er tydelig tidlig og forebyggende indsats.

CASE 5 OG 6